

Cap per avall dins d'una dona

Homer

Aquell rapsode, o suma de rapsodes, que anomenem “Homer”, autor o autors de dues epopeies fundacionals per als grecs i per a bona part de la humanitat, va posseir, en la cultura hel·lènica, un prestigi i una autoritat moral tan grans com les que van tenir, per al poble d'Israel, els llibres de l'Antic Testament. Però hi ha una diferència molt gran entre aquests dos monuments o documents de l'antiguitat, l'un tan vell, potser, com el segle IX abans de la nostra era, i la Bíblia, tan antiga, potser, com el segle XII. Hi ha molt pocs autors de la posteritat que s'hagin atrevit a riure's de la Bíblia; n'hi ha encara menys que s'hagin rigut de l'Alcorà, sovint al preu de la pròpia vida. En canvi, tothom qui ho ha volgut s'ha rigut d'Homer, perquè ningú no el considera un autor tan sagrat com ho van ser la munió de redactors dels llibres canònics de la religió jueva.

El baró de Grimm, autor del segle XVIII, va escriure, quant a Homer: “Pot dir-se en veritat, sense voler deprimir els moderns, que cap cosa desperta tanta admiració envers aquest poeta sublim com les obres dels seus successors, des de Virgili fins a Voltaire”. És sabut que Virgili va escriure la seva *Eneida* gràcies a –i amb enveja per– les dues epopeies homèriques, en

HULTON ARCHIVE / GETTY

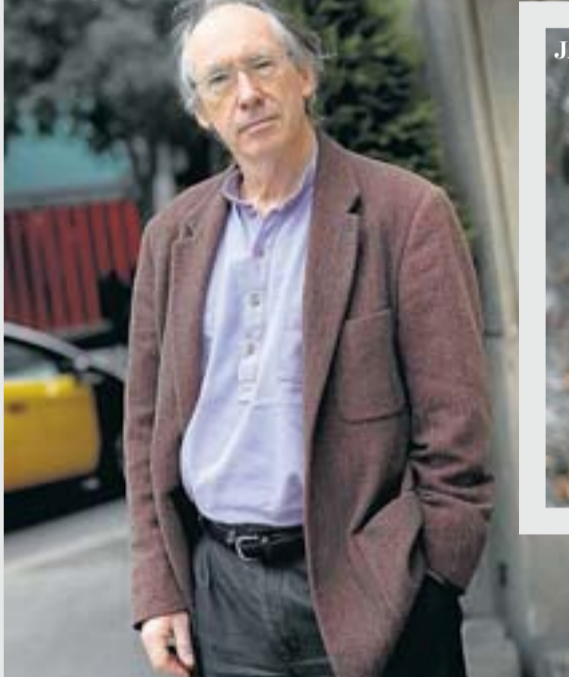
especial, la *Iliada*; i potser per això molts lectors de Virgili, malgrat tot, prefereixen Homer atès el caràcter original de la seva obra.

Carles Riba no va traduir la *Iliada*, però aquesta dita de Samuel Johnson li resultaria molt adequada: “Si l'autor de la *Iliada* hagués d'establir una jerarquia dels seus successors, situaria el seu traductor a l'anglès en un lloc molt elevat, sense reclamar cap altra prova del seu geni [que haver estat capaç de traduir tal llibre]”. A les *Vides* de Haydn, Mozart i Metastasi, Stendhal considerava que Homer era molt gran pel sol fet que va ser un pioner i, doncs, no havia imitat ningú: “Deu ser per això que és el gran poeta que tothom admira”.

Zola, en canvi, amb una nul·la idea de la cronologia literària, considerava que els herois d'Homer “eren uns simples caps de bandes de malfactors; en aquest llibre es violen les dones, s'enganya la gent, es degolla, hi són arrossegats els cadàvers dels enemics morts”. I encara deia: “Llegiu les novel·les de Fenimore Cooper sobre els pel·lrogos i hi trobareu moltes semblances” (!).

Encara va ser més expeditiu l'assagista i moralista francès Alain, que l'any 1909 va escriure: “He llegit Homer: els seus herois són una colla de bèsties; i les tragèdies gregues són molt avorrides”. Són expressions ben discutibles, però que demostren una llibertat d'expressió molt saludable. ♦♦

IAN MCEWAN

PERE TORDERA

JAUME CABRÉ

FRANCESC MELCION

FRANZ KAFKA

ARA

Ian McEwan ha passat per Barcelona per promocionar una novel·la i per demanar perdó pel Brexit, “una catàstrofe absoluta i un error”

Un fetus és un “heroi existencial” de qui sempre et pots refiar

Ian McEwan assegura que el debat a l'entorn de l'avortament ni tan sols li va passar pel cap mentre escrivia *Closca de nou* (Anagrama), una novel·la narrada, alehop, per un fetus. S'ho va prendre com un repete literari i prou. “Només em fan aquesta pregunta des dels Estats Units. Soc d'una generació que sempre ha donat per descomptat el dret de la dona a decidir sobre el seu cos”. Costa de creure que l'escriptor britànic no pensés mai que un narrador intrauterí donaria ales als moviments pro vida, però me'l crec: la seva intenció no era prendre partit ètic ni polític sinó plantejar-se un desafiament narratiu, una trapelleria que només un escriptoràs com ell es podia permetre.

“Un fetus és un heroi existencial, no té amics, ni adreça, ni roba, ni agenda, ni religió, ni filosofies. Només és una veu en la foscor –va explicar McEwan al CCCB–. I sempre pots refiar-te d'un fetus. Quan un fetus et diu una cosa, és veritat. Una altra qualitat dels fetus és que pot sentir converses molt íntimes. Un fetus té una perspectiva interessant sobre una parella que fa l'amor. El meu narrador diu que no tothom sap què és tenir el penis del rival del teu pare enfront del nas”.

Closca de nou vol ser també, poca broma, la reescriptura uterina i en clau de comèdia d'un clàssic com *Hamlet* de Shakespeare. “Hamlet és el primer personatge modern, ple de dubtes –diu Ian McEwan–. Em va semblar que la impotència i la incapacitat d'actuar de Hamlet tenien alguna relació amb la impotència i la incapacitat d'actuar d'un fetus”.

La primera frase ha de contenir el to i el ritme de la novel·la

“El començament d'una novel·la és essencial –afirma Jaume Cabré a *El sentit de la ficció* (Proa), un llibre que tinc desgastat de tant rellegir-lo–. Crec, com diu García Márquez amb altres paraules, que en la primera frase, el primer paràgraf, la primera plana, hi ha d'haver la novel·la, el seu to i el ritme que durà; ha d'incorporar un tast de l'atmosfera i fins i tot un esbós argumental”.

En el cas de *Closca de nou*, tot va començar amb una frase caiguda del cel. McEwan ho recorda així: “La ment té una ment pròpia, mai sabem què pensarem. Em trobava a la conferència més avorrida del planeta, no us diré on. No tenia cap novel·la en marxa, però em vaig posar a pensar en la feina. I del no-res em va sorgir una frase que a l'acte vaig escriure i que és la primera de la novel·la: «I aquí em teniu, cap per avall

dins d'una dona». No sabia amb precisió qui parlava ni quines eren les seves circumstàncies, però estava clar que era la veu d'un fetus. Qui més podia estar cap per avall dins d'una dona?”

Cada cop que assumeixes riscos, perds alguns lectors

No es pot negar que és una primera frase de les que contenen la novel·la sencera, en el millor i el pitjor dels sentits. “Si el lector no pot acceptar la primera frase, té l'opció d'abandonar el llibre d'entrada –diu McEwan, conscient que assumir riscos vol dir perdre alguns lectors–. Hi ha una línia que s'ha de creuar per poder llegir aquesta novel·la. El meu model era *La metamorfosi* de Kafka. «Un matí que en Gregor Samsa es va despertar d'uns somnis agitats, es va trobar al llit transformat en un insecte monstruós». És una arrencada del tot impossible. Però de seguida el protagonista es preocupa perquè arribarà tard a la feina. Aquesta fusió de l'impossible amb la realitat banal és el meu far”.

Franz Kafka és precisament un dels referents que Ian McEwan es va haver de “treure del damunt” quan va començar a escriure i li calia trobar una veu pròpia. “Kafka m'aclaparava amb la seva imaginació extraordinària”, confessa. ♦♦